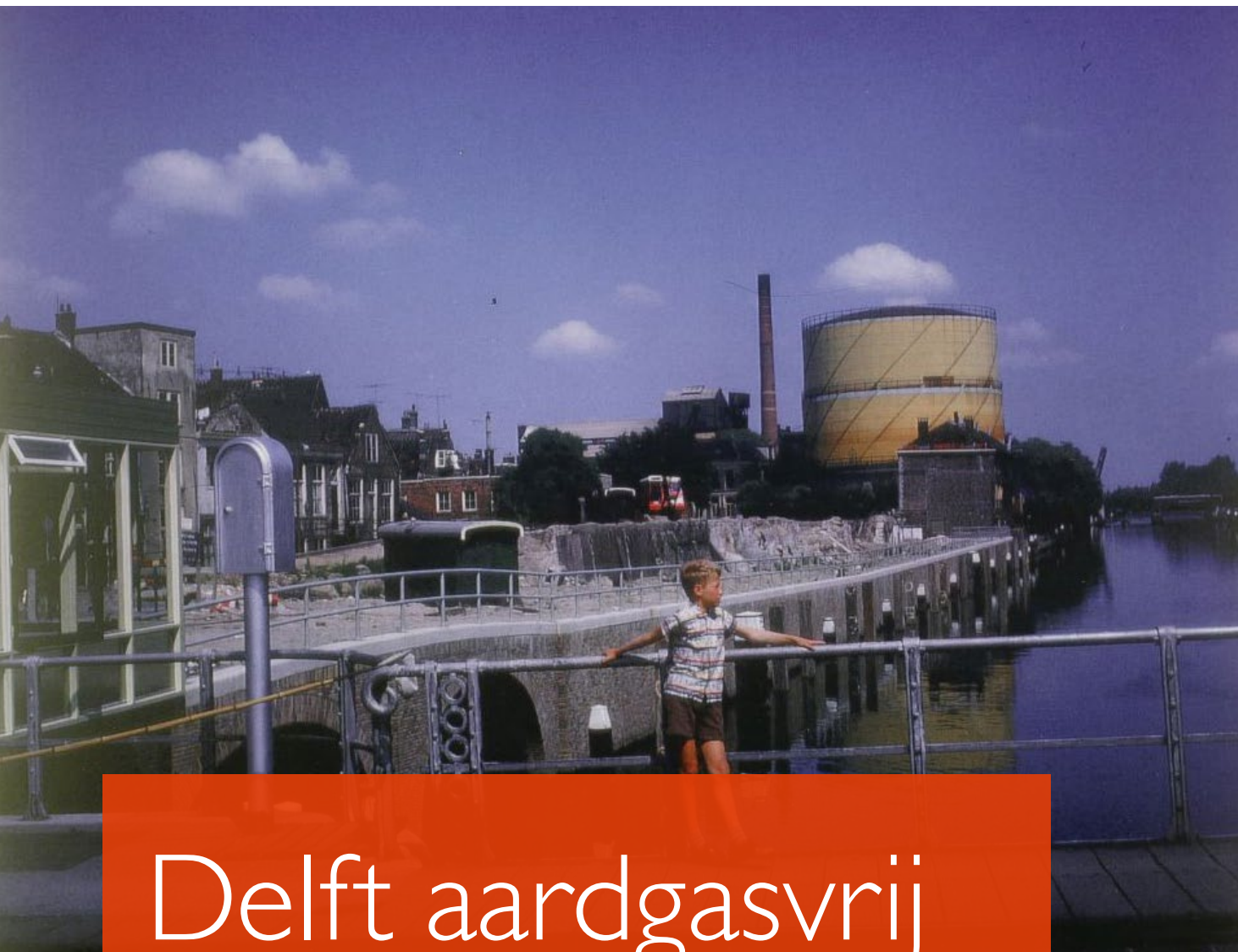

Delft aardgasvrij

Eindverslag participatiebijeenkomsten

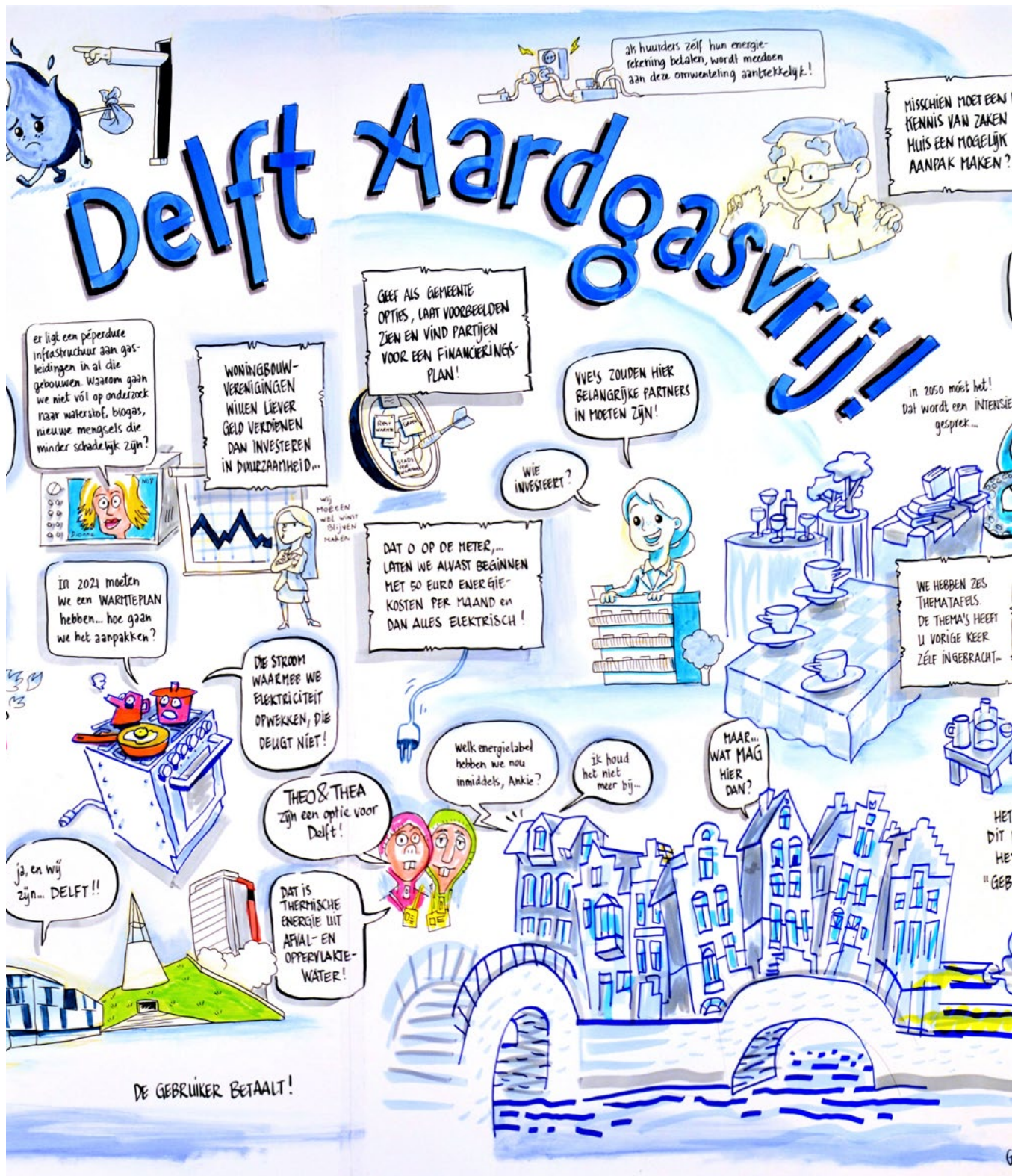
Gemeente Delft

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Inleiding	7
Samenvatting	9
Resultaten	11
Geformuleerde uitgangspunten	12
Acties op weg naar Warmteplan 2021	14
Bijlage: niet gebruikte suggesties	18

Voorwoord

Delft is uiterlijk in 2050 aardgasvrij én energieneutraal. Dat is een pittige opgave. Diverse stappen op weg naar dit doel zijn eerder al gezet, zoals woningen die op het warmtenet zijn aangesloten in de Harnaschpolder, de woningen in de Schoemakersplantage en Coendersbuurt die aardgasvrij of zelfs al energieneutraal zijn. Ook nieuwbouw in onze stad wordt aardgasvrij en duurzaam.

Wat gaat de gemeente de komende jaren doen om met een doortimmerd plan heel Delft aardgasvrij te krijgen? Daarvoor hebben we de afgelopen tijd aan bewoners, bedrijven, organisaties en verenigingen gevraagd wat zij belangrijk vinden. Het resultaat leest u in het tweede hoofdstuk. Ik ben daar zeer tevreden over. Inhoudelijk, maar het is ook mooi om te zien hoeveel mensen hebben meegedacht en met welk enthousiasme. Bovendien hebben tweehonderd mensen een enquête over dit onderwerp ingevuld, boven verwachting!

Is de participatie over het onderwerp 'Delft aardgasvrij' hiermee afgerond? Absoluut niet. Het is eerder zo dat dit de start is van een traject voor de komende jaren en zelfs decennia. Vanaf nu overleg-

gen en spreken wij met steeds meer belanghebbenden. Want één ding is heel duidelijk: Delft aardgasvrij maken is niet een project dat de gemeente, of welke partij dan ook, op eigen kracht voor elkaar kan krijgen. Alle schouders zullen onder dit doel gezet moeten worden, dus ook uw schouder. Of u nu huurder of verhuurder bent, woningeigenaar of ondernemer, vereniging of organisatie: we moeten allemaal aan de slag. Een eerste stap is het verminderen van het energieverbruik door energiebewust gedrag door kleine en grotere energiemaatregelen. Zie daarvoor de informatie op de gemeentelijke website www.delft.nl/aardgasvrij!

Stephan Brandligt,
wethouder Duurzaamheid

Inleiding

In lijn met het nationale beleid wil Delft uiterlijk in 2050 aardgasvrij zijn en geen fossiele brandstoffen meer gebruiken. Met aardgasvrij bedoelen we dat voor de verwarming van gebouwen helemaal geen aardgas meer gebruikt wordt. Dus ook niet voor koken en ook niet om water te verwarmen om bijvoorbeeld te douchen.

Hoe krijgen we dat voor elkaar?

Technisch zijn er verschillende alternatieven, zoals het aanleggen van warmtenetten, warmtepompen en duurzaam gas. Delft kan door de geografische ligging voor een belangrijk deel gebruik gaan maken van restwarmte uit het Rijnmondgebied. Maar waar past welke maatregel het beste en is deze het minst kostbaar? Voordat de gemeente Delft aan deze vraagstukken toekomt, hebben we in Delft eerst aan bewoners, ondernemers, verenigingen en organisaties gevraagd wat zij belangrijk vinden. In drie bijeenkomsten hebben we samen met 'de stad' uitgangspunten en acties verkend om een goed

fundament te hebben om te gaan werken aan een aardgasvrij Delft. Het resultaat van dit participatietraject – en deze ontdekkingsreis – kunt u lezen in hoofdstuk 2. Daar vindt u de uitgangspunten die Delftenaren belangrijk vinden en welke acties moeten worden opgepakt en uitgevoerd op weg naar het Warmteplan Delft 2021.

Het college van burgemeester en wethouders besluit over de uitgangspunten en over de acties die de gemeente de komende jaren uitvoert. Het gebruikt daarbij de opbrengst van de participatiebijeenkomsten.

Samenvatting

De kern van het gevolgde participatietraject bestaat uit drie bijeenkomsten. Die zijn gehouden op 23 mei, 19 juni en 3 september 2018. Ruim honderd inwoners van Delft hebben meegedacht. Daarnaast is er een online enquête gehouden die door bijna tweehonderd Delftenaren is ingevuld.

Elke bijeenkomst is een stap geweest op weg naar het eindresultaat dat in hoofdstuk 2 staat. Daarvoor is de volgende werkwijze gevolgd:

23 mei ideeën verzamelen

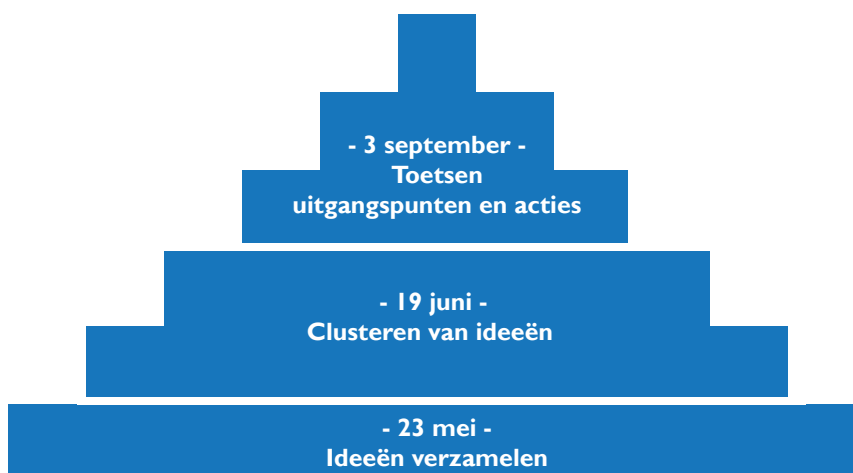
De eerste bijeenkomst was gericht op het verzamelen van zoveel mogelijk ideeën, wensen, verwachtingen en ook zorgen die mensen hebben. Aanwezigen werden uitgedaagd om zoveel mogelijk input te leveren. Zes gespreksleiders hebben daarvoor in deelgroepen zoveel mogelijk informatie verzameld. Het resultaat – meer dan tweehonderd reacties! – was boven verwachting. En gelukkig bleek het ook goed mogelijk om een aantal hoofdzaken te onderscheiden, er tekende zich een lijn af met de belangrijkste uitgangspunten.

19 juni clusteren van ideeën

In de tweede bijeenkomst werd de opgehaalde informatie van de eerste bijeenkomst samengevat en geclusterd. De deelnemers werd gevraagd aan te geven wat zij het belangrijkste vonden. Daarmee kregen de belangrijkste uitgangspunten en acties vorm.

3 september toetsen uitgangspunten en acties

De derde bijeenkomst had als doel te toetsen of we de oogst van de eerdere bijeenkomsten en de uitkomsten van de enquêtes op een goede manier hadden samengevat en verwoord. Tijdens deze bijeenkomst is als instrument de Mentimeter gebruikt. Daarbij konden deelnemers met hun smartphone hun stem uitbrengen. De resultaten van de stemmingen werden direct geprojecteerd, waarna toelichtingen en reacties in de zaal zijn verzameld.

Samenvatting uitgangspunten en acties

1

Bij het opstellen van het warmteplan Delft 2021 worden partijen uit de stad actief betrokken

- Oprichten Platform Delft aardgasvrij (2.1)
- Communicatie- en participatieplan maken (1.6)
- Besluitvorming Warmteplan Delft 2021 organiseren (1.8)
- Periodiek alle ideeën van participatiebijeenkomsten nalopen (2.11)

2

De gemeente maakt informatie actief bekend en breed toegankelijk

- Onderzoek naar duurzame energiebronnen als alternatief voor aardgas (1.1)
- Onderzoek naar energetische aspecten van woningen en gebouwen (1.4)
- Kaart met alternatieven aardgas per wijk en uitvoeringskader (1.7)
- Ondersteuning op maat voor ondernemers, verenigingen en organisaties (2.5)

3

De gemeente biedt een helder handelingsperspectief vóór 2021 en draagt dit uit: nu isoleren en het treffen van 'no-regret' maatregelen

- Onafhankelijk advies voor bewoners, ondernemers, organisaties en verenigingen (2.3)
- Voorlichting over energiematregelen intensiveren (2.2)
- Beleid en regelgeving gemeente onderzoeken op mogelijke strijdigheid met doel 'Delft aardgasvrij' (2.8)

4

De gemeente heeft een regiorol en ondersteunt lokaal initiatief

- Onderzoek naar duurzame bronnen als alternatief voor aardgas (1.1)
- Relevante ontwikkelingen in de stad in beeld brengen (1.2)
- Buurt- of wijkinitiatieven ondersteunen en initiatiefnemers ondersteunen (1.3)
- Samenwerking in de regio (2.6)
- Stimuleren bouw en verkoop van energieneutrale woningen (2.9)

5

Aardgasvrij moet voor iedereen betaalbaar zijn

- Kosten en baten aardgasvrije alternatieven in beeld brengen (1.5)
- Financiering van overgang naar aardgasvrije gebouwen ondersteunen (2.4)
- Gemeentelijke gebouwen aardgasvrij maken (2.7)
- 'Aardgasvrij' opnemen in (prestatie-)afspraken met woningcorporaties en commerciële verhuurders (2.10)

6

Een aardgasvrije stad mag niet leiden tot een grotere welvaartsongelijkheid

- Kosten baten van aardgasvrij maken van woningen onderzoeken (1.5)
- 'Aardgasvrij' opnemen in (prestatie-)afspraken met woningcorporaties en commerciële verhuurders (2.10)
- Financiering van overgang naar aardgasvrije gebouwen ondersteunen (2.4)

7

De alternatieven voor aardgas moeten betrouwbaar en veilig zijn en bijdragen aan duurzaamheid in brede zin

- Onderzoek naar duurzame bronnen als alternatief voor aardgas (1.1)
- Samenwerking in de regio (2.6)
- Beleid en regelgeving gemeente onderzoeken op mogelijke strijdigheid met doelen - Delft aardgasvrij (2.8)
- Relevante ontwikkelingen in de stad in beeld brengen (1.2)

8

Energiemaatregelen worden afgewogen tegen andere beleidsdoelen

- Beleid en regelgeving gemeente onderzoeken op mogelijke strijdigheid met doelen
- Delft aardgasvrij (2.8)
- Relevante ontwikkelingen in de stad in beeld brengen (1.2)

Resultaten

Welke uitgangspunten zijn belangrijk om aardgasvrij te worden en welke acties zijn nodig om een plan daarvoor op te kunnen stellen? In het schema op pagina 10 zijn deze samengevat.

Over deze onderwerpen zijn in 2018 drie participatie-bijeenkomsten georganiseerd: op 23 mei, 19 juni en 3 september. Daarnaast zijn via Facebook en een online-enquête reacties gevraagd. Doel was om met elkaar de uitgangspunten en acties op te stellen die de basis vormen om Delft aardgasvrij te maken. Deze worden gebruikt om het Warmteplan Delft 2021 op te stellen. In dit Warmteplan legt de gemeente straks vast hoe Delftse wijken en buurten stap voor stap aardgasvrij worden. De uitgangspunten en acties zijn ook de basis voor een collegevoorstel, waarin wordt aangegeven hoe we de komende jaren aan de slag gaan.

De eerste paragraaf noemt de uitgangspunten voor het Warmteplan Delft 2021. Deze zijn opgesteld naar aanleiding van de drie participatie-bijeenkomsten.

In de tweede paragraaf staan acties die nodig zijn om het Warmteplan Delft 2021 op te kunnen stellen. Er zal namelijk nog veel uitgezocht moeten worden voordat we weten wanneer we welke woningen aardgasvrij maken en hoe we dat gaan doen.

De verslagen van de bijeenkomsten staan in een apart document, de 'Verslaglegging participatie-bijeenkomsten Delft Aardgasvrij' te vinden op www.delft.nl/aardgasvrij.

Uitgangspunten

Hieronder staan de uitgangspunten voor het Warmteplan Delft 2021. De uitgangspunten worden kort toegelicht met een samenvatting van de discussies tijdens de bijeenkomsten en reacties die online zijn opgehaald. Tijdens de bijeenkomsten is de aanwezigen ook gevraagd welke acties nodig zijn voor de Agenda Delft Aardgasvrij. Deze acties op weg naar het Warmteplan Delft 2021 staan op pagina 14 en 15.

Voorafgaand aan het participatietraject zijn door de gemeente de volgende kaders vastgesteld.

- Processtappen staan vast: uitgangspunten en agenda met acties in 2018, uitvoering agenda in periode 2019-2021, vaststelling Warmteplan Delft en start uitvoering in 2021
- Acties landen in agenda voor 2019-2021
- Wijkaanpak: de transitie naar aardgasvrij is wijkgericht
- De oplossing voor een aardgasvrije warmtevoorziening van gebouwen is schoon, betrouwbaar, veilig en betaalbaar
- College en gemeenteraad besluiten over het Warmteplan 2021
- Ambitie is een CO₂-vrije en aardgasvrije warmtevoorziening van de gebouwde omgeving uiterlijk in 2050

Geformuleerde uitgangspunten

In gesprek met bewoners, ondernemers en organisaties zijn de volgende uitgangspunten opgesteld:

Uitgangspunt 1:

Bij het opstellen van het Warmteplan Delft 2021 worden alle partijen uit de stad actief betrokken

De belangstelling voor een aardgasvrij Delft is nu al groot. Maar voor veel mensen gaat 'aardgasvrij' pas écht leven wanneer er concrete plannen voor hun buurt of wijk gemaakt worden. Dan wordt duidelijk wat aardgasvrij voor iedereen betekent. Bij het voorbereiden en uitvoeren van het Warmteplan Delft 2021 is samenwerking en overleg met bewoners, ondernemers, organisaties zoals woningcorporaties en netbeheerders en verenigingen zoals Verenigingen van Eigenaars (VvE's) onmisbaar. Zonder samenwerking komen we er niet. Een concrete eerste actie is het oprichten van een Platform Delft aardgasvrij.

Uitgangspunt 2:

De gemeente maakt informatie actief bekend en breed toegankelijk

Het Warmteplan Delft 2021 gaat aangeven wanneer welke wijken aardgasvrij worden. Dat vraagt om een beeld van de toekomstige energie-infrastructuur op het schaalniveau van de gemeente (bijvoorbeeld: waar komt een warmtenet?), daarbij passende maatregelen op wijk- of buurniveau en om maatwerk op gebouwniveau.

Om dat op een goede manier te kunnen bepalen, is veel informatie nodig. Deze informatie moet ook toegankelijk en bekend zijn bij alle partijen die belangrijk zijn: bewoners, ondernemers en organisaties in Delft. Dat vraagt onderling om een 'open' uitwisseling van informatie. En ook moet voor iedereen duidelijk zijn wat technisch, financieel en ook wettelijk kan en mag. De website van de

gemeente moet ook betere informatie geven over wat je nu al kunt doen ([klik hier voor de website www.delft.nl/aardgasvrij](http://www.delft.nl/aardgasvrij)).

Uitgangspunt 3:

De gemeente biedt een helder handelingsperspectief vóór 2021 en draagt dit uit: nu isoleren en het treffen van 'no-regret' maatregelen

Veel Delftenaren willen weten hoe ze nu al stappen kunnen zetten naar een aardgasvrije woning, zonder dat ze daar later spijt van krijgen. Ze willen niet wachten totdat in 2021 het warmteplan wordt vastgesteld. Een helder handelingsperspectief betekent ook dat onafhankelijk energie-advies verkrijgbaar is. Op dit moment verzorgen Reimarkt Delft en Delft E Design dit gratis voor de inwoners van Delft. Verder is het belangrijk dat er informatie beschikbaar is over technische, financiële en juridische aspecten van energiemaatregelen, zodat een gebouweigenaar weet wat de mogelijkheden zijn.

Andere belangen zijn er ook, waardoor niet alles kan en mag. De bewoners willen dat Delft een aantrekkelijke en mooie stad is en dat bijvoorbeeld niet (overal) zonnepanelen en warmtepompen zichtbaar (of hoorbaar) zijn.

Uitgangspunt 4:

De gemeente heeft een regierol en ondersteunt daarbij lokaal initiatief

Aardgasvrij worden we door een combinatie van particulier initiatief én gemeentelijk initiatief. De gemeente schept de kaders, maakt de opgave concreter en voert stimuleringsbeleid uit. De rol van de gemeente is ook om duidelijkheid te bieden: waar komt welke energie-infrastructuur in Delft en wanneer en in welke volgorde worden wijken en buurten aardgasvrij. Vervolgvragen zijn 'wie doet wat' en welke maatregelen zijn mogelijk en toegestaan (regelgeving)? De kaders moeten duidelijk zijn en mensen die zelf maatregelen treffen,

moeten dat kunnen doen zonder dat ze daar achteraf spijt van krijgen.

Particulier initiatief vraagt om ondersteuning door de gemeente en kan op verschillende schaalniveaus (wijk-, buurt-, blok-, woningniveau) plaatsvinden. Ook hier geven de deelnemers aan de bijeenkomsten aan dat maatwerk nodig is: in de ene wijk een voorbeeldwoning en in een andere een grote rol voor een actieve wijkvereniging bijvoorbeeld. Ook is er ruimte voor experimenten, zodat we inzicht krijgen in 'best practices', aanpakken die het meest effectief zijn.

Uitgangspunt 5: Aardgasvrij moet voor iedereen betaalbaar zijn

Een bestaande woning aardgasvrij maken kan een forse investering vergen. Weinig eigenaren willen of kunnen een dergelijke investering in één keer doen, ook al zijn zij primair verantwoordelijk voor hun eigen vastgoed. Voor (commerciële en niet-commerciële) verhuurders is er daarnaast sprake van een verdeeld motief ofwel 'split-incentive': de huurder profiteert van de investering die de eigenaar doet. Lasten en lusten eerlijk verdelen is daardoor eenvoudiger gezegd dan gedaan.

Het vraagstuk van financiering speelt in alle gemeenten in Nederland. Het is daarom het meest efficiënt als er landelijk een financieel instrumentarium beschikbaar komt. Het Klimaatakkoord geeft aan dat er gezocht wordt naar nieuwe financieringsmogelijkheden, zoals de gebouw-gebonden financiering. De lening is daarbij letterlijk gebonden aan de woning en gaat bij verkoop over op een volgende eigenaar.

Uitgangspunt 6: Een aardgasvrije stad mag niet leiden tot een grotere welvaartsongelijkheid

Energie-armoede is nu al aan de orde voor een aantal Delftenaren: na aftrek van de kosten voor huur of hypotheek en eerste levensbehoeften, blijft er onvoldoende geld over om de energierekening te betalen. Tijdens de participatie-bijeenkomsten werd het duidelijk dat we deze groep mensen tijdens de overgang naar aardgasvrij financieel niet onevenredig moeten gaan belasten. Het is niet ondenkbaar dat dit wel gebeurt zonder aanvullende maatregelen: mensen zonder financiële reserves kunnen de

overstap naar aardgasvrij niet betalen, terwijl aardgas waarschijnlijk duurder wordt om mensen te stimuleren over te stappen op een alternatief voor aardgas.

Uitgangspunt 7: De alternatieven voor aardgas moeten betrouwbaar en veilig zijn en bijdragen aan duurzaamheid in brede zin

Voor veiligheid en betrouwbaarheid geldt dat deze minimaal vergelijkbaar moeten zijn als het huidige niveau. We zijn in ons land niet gewend aan storingen in de energielevering of uitval daarvan. Dat is een groot goed en dat willen we vooral zo houden. Dit is niet zozeer een rol voor de gemeenten, maar eerder van netbeheerders, installatiebedrijven en de Rijksoverheid.

Zoals is opgemerkt is 'aardgasvrij' niet het hoofd- en einddoel voor Delft, maar gaat het om een aardgasvrije gemeente die energieneutraal én duurzaam is. Een aardgasvrije warmtevoorziening moet leiden tot lagere (en uiteindelijk: geen) emissies van CO₂, fijnstof en andere schadelijke stoffen. Dat betekent dat het alternatief (het aanbod van warmte) ook duurzaam moet zijn. Het opwekken van elektriciteit door zon en wind is daarom belangrijk voor een aardgasvrije, duurzame toekomst. Maar ook duurzaam gas (waterstof, biogas) of biomassa kunnen een rol van betekenis gaan spelen.

Uitgangspunt 8: Energiemaatregelen worden afgewogen tegen andere beleidsdoelen

Delft is een mooie stad en dat willen we vooral zo houden. Maatregelen om de stad aardgasvrij en uiteindelijk energieneutraal te maken, kunnen daar soms mee conflicteren. Daarom gelden er ook eisen voor welstand. Monumenten worden extra beschermd met regels. Dat leidt ertoe dat niet overal zonnepanelen en warmtepompen zijn toegestaan. Innovaties zoals een goede omkasting van warmtepompen kunnen helpen om deze beter inpasbaar in het stadsgezicht te maken. Daarbij mag Delft best wat lef tonen. De reacties op de bijeenkomsten geven aan dat onderzocht moet worden of die regels nog allemaal passen bij het belang van de energietransitie en hoe de energietransitie in diverse beleidsvelden een plek kan krijgen, zoals in het ruimtelijk beleid (Omgevingsvisie).

Acties op weg naar Warmteplan 2021

Tijdens de bijeenkomsten is de aanwezigen ook gevraagd welke acties voor de inwoners van Delft nodig zijn om Delft aardgasvrij te maken. Deze acties op weg naar het Warmteplan Delft 2021 worden op pagina 12 en 13 al per uitgangspunt kort benoemd. Op pagina 14 en 15 staan deze verder uitgewerkt. Om het Warmteplan Delft 2021 vast te kunnen laten stellen door de gemeenteraad zijn de acties opgenomen die noodzakelijk zijn voor het vaststellen van het Warmteplan Delft in 2021.

1. Actie om het Warmteplan Delft 2021 vast te kunnen laten stellen door de gemeenteraad

Het jaar 2021 als start voor het uitvoeren van het Warmteplan lijkt nog ver weg, maar er is voor die tijd nog veel werk aan de winkel. Daarvoor zijn in elk geval de volgende acties nodig:

1.1 Onderzoek naar aanbod van warmte

Er is inzicht nodig in de alternatieven voor het verwarmen door aardgas. Deze zijn hiervoor al genoemd: warmtenetten (die op termijn volledig duurzaam moeten worden, bijvoorbeeld door deze aan te sluiten op een geothermische bron), gebruik van duurzaam gas (waterstofgas, biogas) of inzet van biomassa en 'all-electric'-oplossingen. Dat betekent dat onderzocht moet worden waar elk van deze alternatieven het beste kan worden ingezet. Restwarmte – uit de industrie, maar ook van datacenters, koelhuizen of supermarkten – is nuttig te gebruiken voor het verwarmen van gebouwen. Het aanbod aan restwarmte wordt onderzocht en kan gebruikt worden voor kleine warmtenetten of kan ingevoerd worden in grotere warmtenetten met een aantal warmtebronnen.

Actie 1.1: Onderzoek naar duurzame bronnen als alternatief voor aardgas.

1.2 Ruimtelijke ontwikkelingen in de stad in beeld brengen

Welke ruimtelijke ontwikkelingen gaan waar in Delft plaatsvinden? Die ontwikkelingen zijn hét moment om woningen en gebouwen aardgasvrij te maken. Riolering en aardgasleidingen vervangen zijn voorbeelden van die ontwikkelingen. Maar ook het renoveren van flats of woningen biedt een kans om tegen lagere totale kosten aardgasvrij te worden. Nieuwbouw is in elk geval aardgasvrij en energie-neutraal.

Actie 1.2: Relevante ontwikkelingen in de stad in beeld brengen.

1.3 Inzicht krijgen in kansen vanwege lokale initiatieven

Wanneer er in een buurt actieve bewoners en of ondernemers zijn die aardgasvrij willen worden, of wanneer er een actieve wijkvereniging is of een (grote) Vereniging van Eigenaren (VvE) is die dit wil, dan is het belangrijk om deze te ondersteunen en samen te werken.

Actie 1.3: Inventariseren en oproepen om buurt- of wijkinitiatieven te melden en ondersteuning organiseren inclusief het samenbrengen van initiatiefnemers.

1.4 Onderzoeken opgave in technische zin

Een belangrijke stap is om relevante informatie bij elkaar te brengen, zodat een beeld ontstaat van de opgave. Veel informatie is voorhanden, maar moet verzameld worden en geactualiseerd worden. Belangrijk is onder meer welke woningen en gebouwen in Delft hoeveel energie verbruiken, informatie over de bouwkundige situatie (leeftijd, isolatie- en isolatiemogelijkheden, monumenten-status, geschiktheid daken voor zonnepanelen, ruimte voor warmtepompen), bezit (particulier, woningcorporaties, commerciële verhuur). De warmtetransitie-atlas van de provincie Zuid-Holland bevat al een deel van deze informatie.

Actie 1.4: Onderzoek naar energetische aspecten van woningen en gebouwen.

1.5 Kosten en baten

Het uitgangspunt is een eerlijke verdeling van de kosten. Onderzocht wordt wat maatschappelijk het beste alternatief voor aardgas is. Het verdelen van kosten en baten, maar ook de laagste totale (of maatschappelijke) kosten zijn daarbij van belang. Daarvoor moet worden berekend wat de hierboven genoemde maatregelen kosten. Dit vergt business-cases die aangeven welke investeringen nodig zijn, hoe die gefinancierd en terugverdiend kunnen worden. Daarbij is ook belangrijk welke duurzame energie in welke vorm in de stad en in de regio kan worden opgewekt. Kosten betreffen zowel maatregelen aan woningen of gebouwen als maatregelen aan infrastructuur. Voorbeelden van maatregelen aan bestaande infrastructuur zijn het verzwaren van het elektriciteitsnet of nieuwe warmtenetten.

Actie 1.5: Kosten en baten in beeld brengen: businesscases voor alternatieven voor aardgas opstellen.

1.6 Communicatie- en participatieplan

Er komt een communicatie- en participatieplan voor het uitvoeren van deze agenda, en voor de fase voor het opleveren van het warmteplan in 2021. Met communicatie informeren we inwoners over het proces en de inhoud van de acties die op de agenda staan. We zetten communicatie ook in voor participatie en voorlichting. Vanuit Delfts Doen – de Delftse participatieaanpak – weten we dat zo'n 80%

van de Delftenaren wil meepraten over de buurt of wijk. Daarom stellen we participatie weer centraal, ook tijdens deze fase. Waar het mogelijk is, laten we inwoners meedenken over de agenda en het invullen van het warmteplan.

Actie 1.6: Communicatie- participatie opstellen en uitvoeren.

1.7 Voorkeursopties per wijk opstellen en faseren

Op basis van de hiervoor genoemde stappen wordt per wijk, buurt of gebied in Delft aangegeven welke oplossing als alternatief voor aardgas het meest kansrijk is. Kansrijk omdat ze technisch uitvoerbaar is, de minste kosten betekent en/of kan rekenen op draagvlak of acceptatie door bewoners en anderen. Bewoners, ondernemers en anderen worden betrokken bij de oplossingen op wijkniveau.

Actie 1.7: Kaart met voorkeursopties per wijk en uitvoeringskader.

1.8 Besluit warmteplan Delft 2021

Uiteindelijk neemt de gemeenteraad een besluit over het Warmteplan Delft 2021. Het Warmteplan moet duidelijk maken wanneer welke wijken of buurten op welke manier aardgasvrij worden. Op dit moment is nog niet duidelijk op welke manier dit gefinancierd wordt en in hoeverre er keuzemogelijkheid is uit verschillende aardgasvrije varianten. Waarschijnlijk verschilt dit per wijk of buurt.

Actie 1.8: Besluitvorming Warmteplan Delft 2021.

2. Acties om bewoners, ondernemers, verenigingen en organisaties te ondersteunen om stappen te zetten op weg naar een aardgasvrije woning of gebouw

Waar beginnen we met het verduurzamen van de energievoorziening van de gebouwde omgeving? Hiervoor is een aantal acties genoemd die verder moeten worden uitgewerkt voor het onderbouwen

van het Warmteplan. Op dit moment kan al gestart worden met diverse onderwerpen:

2.1 Platform Delft aardgasvrij

Vanwege de enthousiaste reacties van deelnemers aan de bijeenkomsten die geleid hebben tot deze notitie, wordt een 'Platform Delft aardgasvrij' opgericht. Het platform kan benut worden voor het uitwisselen van informatie, het samenwerken aan projecten en het 'voeden' van de gemeente en andere partijen met ideeën en wensen op weg naar een aardgasvrije toekomst.

Actie 2.1: oprichten Platform Delft aardgasvrij.

2.2 Communicatie en handelingsperspectief

Sinds begin 2018 werkt de gemeente Delft aan gerichte communicatie en participatie over 'Delft aardgasvrij'. Belangrijk hiervoor is de campagne Delft wordt Groen, die zowel via digitale media als via de Stadskrant Delft en lokale kranten wordt gevoerd. Fase I is vooral gericht op bewustwording, terwijl vanaf 2019 ook het bieden van een 'handelingsperspectief' (voorlichting: welke maatregelen kan ik nu al nemen?) steeds belangrijker wordt.

Actie 2.2: Naast participatie en bewustwording voorlichting intensiveren.

2.3 Advies over aardgasvrije gebouwen

Sinds 2014 heeft de gemeente energie-advies aan bewoners ondersteund via Reimarkt Delft en Delft E Design. Reimarkt richt zich op advies over energie-maatregelen als isolatie en zonnepanelen, terwijl Delft E Design adviseert over meer complexe zaken zoals energiemaatregelen voor monumenten en bijna energieneutrale woningen. Delft E Design helpt ook huurders, onder meer door inzet van energie-coaches. Ondernemers krijgen informatie via onder meer de Omgevingsdienst Haaglanden. Die voert ook namens de gemeente wettelijke verplichtingen uit op het gebied van energie. Daarnaast zijn er E-Deals met bedrijven afgesloten, zijn er gratis energiescans op bedrijventerrein Schie-oever en is er gratis onafhankelijk advies over zonnepanelen beschikbaar. Ook heeft de gemeente het oprichten van energie-coöperatie Deelstroom Delft ondersteund. De gemeente zet zich in om onafhankelijk advies te ontsluiten.

Voor appartementseigenaren (Verenigingen van Eigenaren: VvE's) geldt dat zij gezamenlijk moeten beslissen over aanpassingen van het gebouw. Onderzocht wordt hoe VvE's daarbij kunnen worden ondersteund.

Actie 2.3: Onafhankelijk advies over aardgasvrije en energiezuinige woningen en gebouwen aanbieden aan bewoners, ondernemers, organisaties en verenigingen.

2.4 Financiële ondersteuning vormgeven

De overgang naar aardgasvrij vergt in Delft een grote investering in de komende decennia. Uitgangspunt daarbij is de eigen verantwoordelijkheid van de eigenaar voor zijn eigendom. Dat wil niet zeggen dat de overheid geen bijdrage kan en zal leveren. Nu al zijn diverse subsidies en leningen met een laag rentetarief beschikbaar voor het opwekken van duurzame energie en het besparen van energie. Op Rijksniveau wordt in het kader van het Klimaatakkoord onderzocht hoe dit kan worden uitgebreid, zodat het overschakelen naar aardgasvrij makkelijker wordt. De gemeente Delft heeft een belangrijke rol om voorlichting te geven over de financieringsmogelijkheden door Rijksoverheid, marktpartijen en door de gemeente zelf.

Actie 2.4: Financiering van overgang naar aardgasvrije gebouwen ondersteunen.

2.5 Energiemaatregelen bedrijven

De participatiebijeenkomsten over Delft aardgasvrij zijn vooral bezocht door bewoners. Voor ondernemers, verenigingen en organisaties is een op deze doelgroepen toegesneden aanpak nodig. Voor ondernemers wordt daarbij samengewerkt met bedrijvenverenigingen of organisaties die zich inzetten voor de kwaliteit van een bedrijventerrein (parkmanagement). Voor verenigingen en organisaties zijn weer andere koepelorganisaties belangrijk.

Actie 2.5: ondersteuning op maat voor ondernemers, verenigingen en organisaties.

2.6 Samenwerken in de regio

Het is zonde om voor alles het wiel opnieuw uit te vinden. Delft staat er niet alleen voor in de route naar aardgasvrij. Om die reden onderzoeken de 23 gemeenten binnen de regio van de Metropoolregio

Rotterdam Den Haag (MRDH) op dit moment welke bovengemeentelijke energiestrategie nodig is, de zogenaamde Regionale Energie Strategie (RES). Belangrijk onderwerp is daarbij het aanbod van duurzame energie. Welke duurzame bronnen van energie gaat Delft in de toekomst gebruiken en waar wordt deze duurzame energie opgewekt?

Actie 2.6: Samenwerking in de regio.

2.7 Gemeentelijk vastgoed geeft het goede voorbeeld

Op dit moment wordt onderzocht hoe het gemeentelijk vastgoed aardgasvrij en energieneutraal kan worden. Een stap op weg daar naartoe is het doel om het energielabel te verbeteren naar minimaal label 'C' in het jaar 2023 voor kantoren. Het energieverbruik van het gemeentelijk vastgoed is inmiddels in beeld gebracht en er is een beeld van te treffen maatregelen en investeringen.

Actie 2.7: De gemeente laat zien hoe het gemeentelijk vastgoed aardgasvrij gemaakt wordt.

2.8 Energiemaatregelen mogelijk maken en kwetsbare functies beschermen

De regelgeving voor het verlenen van vergunningen en communicatie daarover op het gebied van onder andere beschermde stadsgezichten, monumenten en het gebruik van bodemwarmte zal kritisch bekeken worden in het licht van de nieuwe ambitie om gebouwen aardgasvrij te maken. Warmtepompen bijvoorbeeld kunnen bijdragen aan een aardgasvrije stad. Wel moeten we voorkomen dat het stadsgezicht wordt aangetast of dat mensen wakker liggen van het geluid van een warmtepomp. Verschillende belangen moeten dus tegen elkaar worden afgewogen. Wellicht zijn er nieuwe (innovatieve) oplossingen of kunnen we eisen die gesteld worden, ook op een andere manier bereiken en zo voorkomen dat ze de ambitie van een aardgasvrij Delft belemmeren.

Actie 2.8: Beleid en regelgeving gemeente onderzoeken op mogelijke strijdigheid met doelen Delft aardgasvrij.

2.9 Stimuleren nieuwbouw aardgasvrij en energieneutraal

Nieuwbouw waarvan de planvorming start na medio 2018, is aardgasvrij. Omdat Delft niet alleen aardgasvrij wil worden maar ook energieneutraal, zijn extra ambities nodig. Strengere wettelijke eisen voor nieuwbouw (Bijna Energie Neutrale Gebouwen, de zogenoemde BENG-normen) worden binnenkort bekend. De stap naar een energieneutraal pand of gebouw is echter nog een flinke opgave. Hoewel dit in strikte zin geen onderdeel uitmaakt van het streven naar aardgasvrije gebouwen omgeving, is het wel belangrijk om na te gaan hoe extra ambities voor nieuwbouw gestimuleerd kunnen worden.

Actie 2.9: Onderhandelen en samenwerken met projectontwikkelaars en makelaars om bouw en verkoop van energieneutrale woningen te stimuleren.

2.10 Afspraken woningcorporaties en verhuurders

De Woonvisie Delft 2016-2023 heeft voor het jaar 2020 als ambitie dat sociale huurwoningen gemiddeld een energielabel 'B' hebben en dat 80% van de woningen in de particuliere verhuur minimaal een label 'C' heeft.

Actie 2.10: 'Aardgasvrij' opnemen in (prestatie-) afspraken met woningcorporaties en commerciële verhuurders.

2.11 Suggesties in bijlage die in deze notitie niet genoemd worden, periodiek nalopen op bruikbaarheid

Een aantal ideeën die bij het voorbereiden van deze notitie is geopperd, is nu nog niet meegenomen. Hoofdstuk 4 geeft daarvan een samenvatting. Periodiek worden deze opnieuw doorgenomen om te bezien of ze in een volgende fase wel 'passen' in de uitwerking van deze notitie.

Actie 2.11: periodiek alle ideeën van participatiebijeenkomsten 23 mei en 19 juni op bruikbaarheid toetsen.

Bijlage:

niet gebruikte suggesties

De uitgangspunten en acties uit de notitie 'Resultaten participatieproces Delft Aardgasvrij:

Uitgangspunten en acties' zijn gebaseerd op alle suggesties van de deelnemers aan twee participatiebijeenkomsten in het stads-kantoor Delft in mei en juni 2018. Het overgrote deel van de honderden voorstellen is op een of andere manier verwerkt in de uitgangspunten en in de tekst.

In deze bijlage staat welke opmerkingen niet in de tekst zijn verwerkt. Allereerst vatten we op een meer globaal niveau samen welk type opmerkingen we niet in uitgangspunten of acties hebben overgenomen en waarom niet. Daarna doen we dat meer in detail door concrete suggesties of ideeën te benoemen. Het is goed om te benadrukken dat of een idee of voorstel is opgenomen in de hoofdtekst hiervoor, niets zegt over de 'waarde' daarvan! De reden dat een voorstel nu niet is gebruikt, is meestal omdat het te veel een detailniveau heeft voor deze notitie, omdat de gemeente er geen invloed op heeft, of omdat er (nog) geen politieke prioriteit aan gegeven is. Daarmee is deze bijlage ook een geheugensteun om opmerkingen die nog niet gebruikt zijn, voor de toekomst in beeld te houden om ze alsnog te kunnen gebruiken als dat past.

Om transparant te zijn over de belangenafweging, leggen we nu uit welke opmerkingen niet in de tekst zijn verwerkt. Het toetsingskader is onder meer het meedenkkader van Delfts Doen dat we vooraf hebben gecommuniceerd. Niet in uitgangspunten of acties in deze notitie gebruikte suggesties en ideeën zijn de volgende:

1. Voorstellen waarop de gemeente niet of nauwelijks invloed heeft, of die in strijd zijn met, of zeer ver af staan van het nu gevoerde beleid

Voorstellen waar de gemeente niet of nauwelijks invloed op heeft, zijn de meeste voorstellen over belastingen en fiscale regelingen. Dit betekent dat suggesties om bijvoorbeeld de BTW te verlagen voor energiemaatregelen, een aardgastax (heffing op aardgas) in te voeren, de elektriciteitsprijs (verder) te variëren afhankelijk van de vraag, de landelijke salderingsregeling voor zonne-energie voor te zetten en dergelijke niet zijn gebruikt. Delft zet zich hier overigens wel actief voor in, doordat de stad bestuurlijk vertegenwoordigd is in een groot aantal overleggen en commissies.

2. Voorstellen die een grote investering door de gemeente vragen

Deze notitie is bedoeld om uitgangspunten en acties voor de komende jaren op weg naar het warmteplan Delft 2021 vast te leggen en voor te leggen ter besluitvorming door het college van burgemeester en wethouders. Daarbij moet bedacht worden dat het aardgasvrij maken van circa 50.000 gebouwen een enorme investering betekent.

Zelfs een kleine subsidie door de gemeente (bijvoorbeeld 1.000 euro per woning) betekent dan een zeer groot bedrag van 50 miljoen euro. Daar komt bij dat nu nog zeer onduidelijk is welke financiële regelingen er op landelijk niveau komen om aardgasvrij te worden. Dat maakt het op dit moment moeilijk om goed te bepalen wat de meerwaarde van een financiële gemeentelijke regeling is.

3. Voorstellen die zeer praktisch zijn, maar niet passen in de hoofdlijn van deze notitie

Er is een aantal voorstellen gedaan die zeker beter uitgezocht moeten worden en die passen op een 'to do'-list. Voorbeelden zijn het stimuleren van ondernemers om zonnepanelen aan te schaffen door luchtfoto's van daken ter beschikking te stellen, energiebesparing stimuleren door waterbesparende douchekoppen te gebruiken, flyer in een wijk of buurt over aardgasvrij, accu's voor zonne-energie en gebruik van accu's van (elektrische) auto's als energiebron voor woningen.

4. Voorstellen die een plaats moeten krijgen in het Warmteplan Delft 2021

Veel voorstellen worden uitgewerkt in het Warmteplan Delft 2021. Vooral waar het gaat om een wijkgerichte aanpak (welke wijk wordt als eerste aardgasvrij en hoe?, kunnen we werken zoals in de stadsvernieuwing gebeurd is?) en het betrekken van alle belanghebbenden. Deze staan in de notitie op hoofdlijn wel benoemd, maar zijn nog niet verder uitgewerkt. Ook veel opmerkingen over het bieden van duidelijkheid (wanneer moet ik van het gas af?, welk alternatief voor aardgas kan ik het beste nemen?) krijgen een plaats in het Warmteplan.

5. Voorstellen die al uitgevoerd worden

Niet iedereen is (vanzelfsprekend) op de hoogte van wat er al gebeurt op dit moment. Daarom is een aantal voorstellen die al uitgevoerd worden ook niet direct in de tekst terug te vinden. Er is bijvoorbeeld ondersteuning in de vorm van onafhankelijk advies voor bewoners en ondernemers, er wordt samen-gewerkt met gemeenten in en buiten de regio, er wordt onderzoek gedaan naar warmtenetten, er is intensief overleg met woningcorporaties en er is een gemeentelijke duurzaamheidslening beschikbaar. Dat niet iedereen weet wat er al gebeurt, laat zien dat goede communicatie erg belangrijk is en nog meer aandacht verdient.

6. Voorstellen waarvoor geldt dat uitvoering nader onderzoek en/of overleg vergt

Diverse voorstellen zijn waardevol, maar vergen nader onderzoek en overleg: gebruik van waterstof-gas, een accu voor de hele stad, gebruik van restwarmte van zwembaden, houtkachels met fijnstoffilters en gebruik van braakliggende percelen voor het opwekken van zonne-energie.

7. Voorstel om het Warmteplan Delft 2021 eerder vast te stellen

Een aantal deelnemers aan de bijeenkomsten heeft er ten slotte voor gepleit om niet te 'wachten' met het vaststellen van het Warmteplan Delft 2021 tot het jaar 2021. Als kader van de participatiebijeenkomsten is echter vastgelegd dat dit in 2021 plaatsvindt. De reden is dat er een groot aantal acties moet worden uitgevoerd, voordat we een goed beeld hebben van de manier waarop Delft aardgasvrij wordt. De opmerkingen van mensen die ervoor pleiten om nu aan de slag te gaan, zijn wel in deze notitie opgenomen door de acties te benoemen die vanaf nu (na vaststelling van deze notitie) uitgevoerd gaan worden.

Dit is een uitgave van
Gemeente Delft
Postbus 78, 2600 ME Delft
Telefoon 14015
www.delft.nl
November 2018

Vormgeving: Delta3